

Tamaro Attilio, *La Vénétie Julienne et la Dalmatie. Histoire de la nation italienne sur ses frontières orientales.* Vol. I. *La Vénétie Julienne.* Rim 1918, 1033 str.; vol. II. *La Dalmatie depuis les origines jusqu' à la Renaissance.* Rim 1919, 501 str.; vol. III. *La Dalmatie depuis la Renaissance jusqu' à la guerre européenne.* Rim 1919, 688 str.

Kao što djelo Dudanovo (gl. gore str. 99.) i Mitisovo (gl. str. 103.), i Tamarovo nije drugo nego propagandističko sa svrhom, da cijelome svijetu kaže i dokaže — u vrijeme pariske mirovne konferencije — da su Istra, Trst, Slovenačko Primorje i Rijeka pa Dalmacija od iskona čisto talijanske zemlje, u kojima su Slovenci, Hrvati i Srbi tek docnije doseljeni kolonisti. Kao što Dudan operira s kulturnim uticajem talijanskim na našu obalu na polju umjetnosti, a naročito arhitekture, tako se i Tamaro služi nekadanjom upotrebom latinskoga i talijanskoga jezika u varošima na našoj obali. Po ovoj i ovakovoj logici morale bi Češka, Moravska, Ugarska i kontinentalna Hrvatska da budu njemačke zemlje, jer i u njima je nekoć prevladavao njemački kulturni uticaj, ne samo u graditeljstvu, nego i u društvenom životu u tolikoj mjeri, da su Prag, Brno, Požun, Budim, Varaždin, Osijek, pa i Zagreb do neke mjere, još u početku XIX. vijeka bili tako reći njemački, iako nisu imali nikake veze s Njemačkom. Zato i jeste Tamarovo glomazno djelo (nas u prvom redu zanimaju vol. II. i III. o Dalmaciji) prosto niz sofističkih i potpuno neispravnih, pa i pakosnih i zlonamjernih tvrdnja iz oblasti naše historije. Naročito je vrijeme hrvatske narodne države (do 1102.) iznakaženo do karikature, a tako i vrijeme od XII. do XV. vijeka, kad su bjesnili krvavi bojevi između Venecije i doduše „ugarskih“ kraljeva (u stvari ugarsko-hrvatskih), ali vodili su ih isključivo, kao borci, Hrvati i Dalmatinci. Šta više, Tamaro prikazuje srednjevjekovne Dalmatince kao Talijane, a ono su bili, naročito Zadar, najbješnji neprijatelji pohlepne i ciničke Venecije otkad su je upoznali, poslije godine 1000., kad je dužd Petar Orseolo prvom mletačkom privremenom okupacijom usrećio dalmatinske gradove. Istina, Tamarova knjiga može, možda, da zavede kojega neupućena stranca, ali onoga koji se samo malo bavio našom historijom i koji pozna našu zemlju, ostavlja i vazda će ostaviti ravnodušna.

Međutim poznavanje — ili bar citiranje — goleme literature svakako zavređuje pažnju i priznanje (tako za Trst, Primorje i Istru vol. I, str. 1005—1033, a za Dalmaciju vol. III str. 665—684). To je bez sumnje najvredniji i najpozitivniji dio Tamarova djela. No i to treba istaknuti, da se naši inteligenti mogu zaista korisno poslužiti i s njegovim prikazom mletačkoga vremena, a naročito XIX. vijekom, dabome, uz nužni oprez. U toj partiji Tamaro s velikim zadovoljstvom i s očitom težnjom, da što više iskoristi priliku, prikazuje prevlast Talijanaša u dalmatinskim gradovima, naročito u Zadru i Šplitu, od godine 1848. do 1871. Naročito je zabavan, kad hoće da svoje čitatelje uvjeri, da je Hrvate u Dalmaciji uzela stvarati Austrija poslije bitke kod Visa i gubitka Venecije!

Ferdo Šišić.